

કેસ રજૂ કર્યા તારીખ : - ૨૧-૦૩-૨૦૨૫

કેસ દાખલ કર્યા તારીખ:- ૨૧-૦૩-૨૦૨૫

કેસ ફેસલ કર્યા તારીખ: - ૦૧-૦૪-૨૦૨૬

અવધી વર્ષ-માસ-દીન

૦૧-૦૦-૧૧

**મહુધાના મહે. જ્યુડીશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ સાહેબશ્રીની કોર્ટમાં,
મુ.મહુધા, જી.ખેડા.**

ફોજદારી કેસ નં. : ૨૩૫/૨૦૨૫

આંક :

મહેશભાઈ સામંતભાઈ ભોજાણી
ઉ.વ.૩૦, ઘંધો-ખેતી,
રહેવાસી-મુ.કડી, ઠે.ખોડીયારપુરા
તા.મહુધા, જી.ખેડા

::::: ફરિયાદી

-: વિરુદ્ધ :-

ઈમત્યાઝ એસ.મલેક
ઉ.વ.પુખ્ત, ઘંધો-વેપાર
રહેવાસી- મુ.રૂદણ, ઠે.કાના તલાવડી પાસે,
તા.મહેમાદાવાદ, જી.ખેડા

::::: આરોપી

**વિષય : ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૮૧ની કલમ-
૧૩૮ મુજબની ફરિયાદ**

ફરીયાદ દાખલ કર્યા તારીખ-૨૧/૦૩/૨૦૨૫

પ્લી નોંધ્યા તારીખ:-૨૮/૧૦/૨૦૨૫

પુરાવા ઉપર આવ્યા તારીખ:-૨૮/૧૦/૨૦૨૫

દલીલો ના સ્ટેજે આવ્યા તારીખ:-૧૭/૦૨/૨૦૨૬

જજમેન્ટના સ્ટેજે આવ્યા તારીખ:-૦૧/૦૪/૨૦૨૬

હુકમની તારીખ:-૦૧/૦૪/૨૦૨૬

ફરીયાદપક્ષ તરફે વિધવાન વ.શ્રી.	આર.બી.ભટ્ટ
આરોપીના વિ.વ.શ્રી	એચ.એમ.પંડ્યા

// ચૂકા દો //

(૧) ફરીયાદ પક્ષના કેસની ટુંકમાં હકીકત એવી છે કે, ફરીયાદી કડી, તા.મહુદા મુકામે રહે છે અને ખેતી કરી ગુજરાન ચલાવે છે અને આરોપી મહેમદાવાદ, તાલુકાના રૂદા મુકામે રહે છે આરોપી અરવાર નવાર મુ.કડી તા.મહુદા મુકામે આવતા જતા હોવાથી ફરીયાદી અને આરોપી વચ્ચે છેલ્લા ૨ વર્ષથી મિત્રતાના સંબંધો હતા. જેથી આરોપીને તાત્કાલીક નાણાંની જરૂર હોવાથી આરોપી તા.૧૭/૧૧/૨૦૨૪ ના રોજ સવારે ૧૦ વાગ્યે ફરીયાદીના ઘર ઉપર જણાવેલ સરનામે આવેલા અને આરોપીને રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- ની રકમની જરૂર હોવાનું ફરીયાદીને આરોપીએ જણાવેલું અને આરોપીએ તેટલી રકમ હાથઉછીની ફરીયાદી પાસે માંગેલી. અને જો તેટલાં નાણાં ન મળે તો પોતાની આબરૂ જાય તેમ છે. તેવું આરોપીએ ફરીયાદીને જણાવેલું. જેથી ફરીયાદી પાસે રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- અંગત બચતનાં નાણાં ઘરમાં હતા. જેથી ફરીયાદીએ રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- આરોપીને તે સમયે હાથઉછીના આપેલા

અને આરોપીએ સદરહુ રકમ ૧૦ દિવસમાં પરત કરીશ તેમ ફરીયાદીને જણાવેલ.

વધુમાં તેઓ તેમની ફરીયાદમાં જણાવે છે કે, ત્યાર બાદ ૧૦ દિવસ વીતવા છતાં આરોપીએ સદરહુ રકમ ફરીયાદીને પરત આપેલ નહીં અને જેથી ફરીયાદીએ આરોપી પાસે નાણાંની ઉઘરાણી કરેલી. જેથી આરોપી તા.૨૨/૧૨/૨૦૨૪ ના રોજ સવારે ૧૦ વાગ્યે ફરીયાદીના ઘેર ઉપર જણાવેલ સરનામે આવેલા અને આરોપીએ તેમના ખીસ્સામાંથી એક ચેક એચુ સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક કંઠલાલ બ્રાન્ચનો ચેક નં. ૦૦૦૦૦૦૨ નો કાઢેલ અને આ ચેકમાં તા.૧૫/૦૧/૨૦૨૫, પે ના કોલમમાં ફરીયાદીનું નામ તથા રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- આંકડામાં તથા શબ્દોમાં સદરહુ ચેકમાં લખેલ હતા. સદરહુ ચેકમાં ફરીયાદીની રૂબરૂમાં આરોપીએ તેમની સહી ચેકમાં આગળ અને પાછળના ભાગે કરેલી અને સદરહુ ચેક નં. ૦૦૦૦૦૨ નો રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- નો એચુ સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક કંઠલાલ બ્રાન્ચનો તા.૧૫/૦૧/૨૦૨૫ ના રોજનો આ ચેક આરોપી એ તે સમયે ફરીયાદીને આપેલો. અને આરોપીએ તે સમયે ફરીયાદીને જણાવેલ કે સદરહુ ચેક તેમાં લખેલી તારીખે અથવા તે પછીથી બેંકમાં મુકશો તો તે ચોક્કસ સ્વીકાર્ય જશે અને સદરહુ ચેકના નાણાં તમો ફરીયાદીને મળી જશે તેવું આરોપીએ ફરીયાદીને જણાવેલ. જેથી ફરીયાદીએ તા.૧૮/૧/૨૦૨૫ ના રોજ સદરહુ ચેક નં. ૦૦૦૦૦૨ રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- નો એચુ સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક કંઠલાલ બ્રાન્ચનો, બેંક ઓફ બરોડા મહુદ્યા બ્રાન્ચમાં મુકતાં સદરહુ ચેક "ડ્રોઅર્સ સીગ્નેચર ડીફર્સ" ના શેરાથી તા.૨૨/૧/૨૦૨૫ ના રોજ પરત ફરેલ. સદરહુ ચેકના નાણાં ફરીયાદીને મળેલ નહીં.

જેથી ફરીયાદીએ તેમના વિ.વ.શ્રી મારફતે તા.૧૦/૦૨/૨૦૨૫ ના રોજ

આરોપીને આર.પી.એ.ડી. થી લીગલ નોટીસ આપેલ જે નોટીસ આરોપી ને તા.૧૧/૦૨/૨૦૨૫ ના રોજ બજી ગયેલ હોય છતા આજ દીન સુધી ફરીયાદીને તેમના લેણાની ચેકની રકમ ચુકવી આપેલ નથી કે નોટીસનો કોઈ જવાબ આપેલ નથી. જેથી ફરીયાદીનાઓએ આરોપી વિરુદ્ધ ધી નેગાશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ- ૧૩૮ મુજબનો શિક્ષાપાત્ર ગુન્હાની હાલની ફરિયાદ કરેલ છે તેમ જણાવી અરજીના પેરા-૩ માં દાદ માંગેલ છે. આ કામના આરોપીએ આપેલ ચેક પરત ફરતા આરોપીએ નેગો.ઈ.એક્ટ ની કલમ- ૧૩૮ મુજબ ગુનો કરેલ હોઈ આરોપી સામે કાયદેસર કેસ ચલાવી આરોપીને યોગ્ય નશ્યત કરવા અરજ ગુજારેલ છે.

(૨) ફરીયાદીએ ઉપરોક્ત પેરેગ્રાફમાં જણાવેલ હકીકત વાળી, ફરીયાદ રજુ કરતાં તત્કાલીન મેજીસ્ટ્રેટશ્રી દ્વારા ફરીયાદીનું બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૨૨૩ અન્વયેનું સોગંદ ઉપર વેરીફિકેશન નોં ધી, ફરીયાદીની ફરીયાદ રજીસ્ટરે લેવાનો હુકમ કરી, બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૨૨૭ ની જોગવાઈ અન્વયે, આરોપી વિરુદ્ધ ધી નેગોશીયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ અન્વયેના ગુના સબબના સમન્સ ઈસ્યુ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવેલ.

(૩) સદરહુ ફરીયાદનું રેકર્ડ તથા રોજકામ ધ્યાને લેતાં આરોપીને પ્રોસેસની બજવણી થઈ જતાં અને આરોપી હાજર થતાં, આરોપી ને ફરીયાદ તથા તેની સાથે ફરીયાદીએ રજુ કરેલ દસ્તાવેજોની નકલો પુરી પાડવામાં આવેલ છે.

વધુમાં, અત્રેની કોર્ટ દ્વારા બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૨૭૪ ની

જોગવાઈ મુજબ આરોપીનો આંક-૧૬ થી જવાબ (પ્લી) નોંધવામાં આવેલ અને તેમાં આરોપીએ ગુનો કબુલ ન રાખતા, સદરહુ ફરીયાદનું કામ, ફરીયાદપક્ષના પુરાવા ઉપર મુલત્વી રાખવામાં આવેલ.

(૪) આરોપી સામેના ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ કલમ-૧૩૮ ના ગુનાનો આરોપ પુરવાર કરવા માટે ફરીયાદ પક્ષે, નિચે મુજબનો વિગતવાર મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવો રજુ કરેલ છે.

-: મૌખિક પુરાવો :-

અ.નં	સાહેદનું નામ.	આંક
૧	ફરીયાદી મહેશભાઈ સામંતભાઈ ભોજાણી નાઓનુ સરતપાસ નુ સોગંધનામુ (જુબાની)	૦૫

-: દસ્તાવેજી પુરાવો:-

અ.નં	દસ્તાવેજનું નામ.	આંક
૧	આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ચેક અસલ	૦૬
૨	રીટન મેમો અસલ	૦૭
૩	આરોપીને આપેલી નોટીસ ની ઓફીસ કોપી	૦૮
૪	નોટીસ રજી. એ.ડી.કર્યાની પોસ્ટ ની રસીદ	૦૯
૫	પોસ્ટનો ટ્રેક કન્સાઈમેન્ટ રીપોર્ટ	૧૦

સદરહુ ફરીયાદના કામનું રેકર્ડ તથા રોજકામ ધ્યાને લેતા ફરીયાદી તરફે પુરાવો પુરો થયા અંગેની રજુઆત કરેલ છે. ત્યારબાદ આ કામના આરોપી અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહેલ નથી. આ કામના આરોપીને તેમના વિરૂદ્ધ હાલનો આ કેસ અત્રેની કોર્ટમાં દાખલ થયેલ છે તે હકીકતની જાણ હોવા છતાં ઈશિદાપુર્વક તેઓ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહેલ નથી. હાલનો આ

કેસ સને-૨૦૨૫ ની સાલનો છે તેમજ આ કામના ફરિયાદી દ્વારા આંક-૧૯ ની પુસ્તીસથી તા.૧૭/૦૧/૨૦૨૬ ના રોજ પુરાવો પુર્ણ જાહેર કરવામાં આવેલ છે. ત્યારબાદથી હાલનો આ કેસ આરોપીના વધારાના નિવેદન લેવા ના સ્ટેજ પર ચાલતુ આવેલ હતુ, પરંતુ આરોપીને પુરતી અને વ્યાજબી તક આપેલ હોવા છતાં તેઓ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહેલ નથી. જેથી આરોપીનો વધારાનો નિવેદન લેવાનો હકક બંધ કરવામાં આવેલ છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા ઈન્ડિયન બેંક એસોસીએશન વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વંચાણે લેતાં આરોપીએ કોઈ બચાવ અરજી આપેલ નથી. ત્યારબાદ હાલનું કામ ફરીયાદપક્ષ તથા બચાવપક્ષની દલીલો ઉપર આવતા ફરીયાદપક્ષના વિ.વ.શ્રી દ્વારા મૌખિક દલીલો કરેલ છે અને આરોપી તરફે કોઈ રીપોર્ટ કે રજુઆત ન હોય આરોપીનો દલીલોનો હકક બંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૫) સદરહુ ફરીયાદના કામમાં ફરીયાદીના વિધવાન વકીલશ્રીએ પોતાની મૌખિક દલીલોમાં આંક-૦૧ લગત ફરીયાદ તેમજ પુરાવાના કામે રજુ રાખેલ સોગંદનામા મુજબની હકીકતોનુ પુનરાવર્તન કરેલ છે અને વધુમાં જણાવેલ છે કે, હાલના કામે આરોપી કે તેમના વિધવાન વકીલશ્રી હાજર રહેલ નથી. જો ખરેખર આરોપીએ વાદગ્રસ્ત ચેક લેણાં પેટે આપેલ ન હોય તો આરોપી જાતે હાજર રહીને પોતાનો બચાવ જાતે અથવા તો વકીલ મારફત કરે પરંતુ હાલના કામે આરોપીને વારંવાર નામદાર કોર્ટ દ્વારા યોગ્ય અને વ્યાજબી તક આપવા છતાં આરોપી હાજર રહેલ નથી અને નામદાર કોર્ટના સમયને વેડફેલ છે. ફરીયાદીના મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનું આરોપીપક્ષ દ્વારા કોઈ ખંડનાત્મક પુરાવો રજુ રાખેલ ન હોય જેથી

આરોપી સામેનો ફરીયાદપક્ષે કેસ પુરવાર કરેલ હોય આરોપીને કાયદામાં નીચત કરેલ મહત્તમ સજા કરવા તેમજ ચેક મુજબની રકમનો દંડ તેમજ ચેક મુજબની રકમ વળતર તરીકે અપાવવા અરજ કરેલ છે.

હાલના કામે આરોપી તરફે કોઈ રીપોર્ટ કે રજુઆત ન હોય કે તેમના વિધવાન વકીલશ્રી હાજર ન હોય જેથી તેઓનો દલીલોનો હકક અંધ કરવામાં આવેલ છે.

(૬) ફરીયાદીની ફરીયાદ હકીકત, ફરીયાદના કામે રજુ થયેલ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી-પુરાવો, ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈ તથા બંને પક્ષકારોની દલીલો ધ્યાને લેતા સદરહુ ફરીયાદના ન્યાય નિર્ણય માટે નિચે મુજબના મુદ્દાઓ ઉપસ્થીત થાય છે.:-

:::-- મુદ્દાઓ --:::

- ૧) શું ફરિયાદપક્ષ નિ:શંકપણે પુરવાર કરે છે કે, ફરીયાદવાળો ચેક આરોપીએ પોતાના કાયદેસરના દેવાની ચુકવણી પેટે ફરીયાદીને લખી આપેલ જે નિયમ સમયમાં વટાવવા ફરીયાદીએ પોતાની બેંકમાં રજુ કરતાં વગર સ્વિકારાયે પરત ફરેલ, જેને નિચત સમયમાં પોષ્ટ મારફતે કાયદેસરની નોટીસ આરોપીને મોકલાવેલ, જે મળવા છતાં આરોપીએ નોટીસનો અમલ ન કરી ફરીયાદવાળા ચેકની રકમ ફરીયાદીને ન ચૂકવી ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ મુજબ સજાને પાત્ર ગુન્હો કરેલ છે ?

૨) શું હુકમ ?

(૭) ઉપરોક્ત મુદ્દાઓના મારા મત મુજબ નિર્ણય તથા કારણો નીચે મુજબ છે.

// નિર્ણયો //

૧) હકારમાં.

૨) આખરી હુકમ મુજબ.

// કારણો //

(૮) સદર કામે ફરીયાદપક્ષે રજુ થયેલ પુરાવાની ચર્ચા કરતાં પહેલા કાયદાકીય જોગવાઈ ધ્યાને લેવી આવશ્યક છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ - ૧૩૮ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેવી આવશ્યક છે જેના તત્વો નીચે મુજબ છે.

➤ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના આવશ્યક તત્વો :-

- ૧) આરોપીએ તેમના દવારા લખવામાં આવેલ ખાતામાંથી ફરીયાદીને નાણાં ચૂકવવા ચેક આપેલ.
- ૨) આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ ચેક સમગ્ર અથવા અંશતઃ દેવા માટેની જવાબદારી અદા કરવા માટે આપેલ હતો.
- ૩) ચેક જે તારીખે લખ્યો તે તારીખથી છ(૬) માસની અંદર સમય મર્યાદામાં અથવા વેલીડિટી પીરીયડ બંનેમાંથી જે વહેલા તે સમયમર્યાદામાં રજુ કરવામાં આવેલ છે.

- ૪) તે એક આરોપીના ખાતામાં અપુરતા ભંડોળના કારણે પરત ફરેલ છે.
- ૫) એક પરત થયાની માહિતી મળ્યા બાદ ફરીયાદીએ નાણાની માં ગણી લેખિતમાં કરેલ હતી.
- ૬) તેઓને નોટીસ મળી ગયેલ હોવા છતાં એકના નાણા સમય મર્યાદામાં ચૂકવી આપેલ નથી.

ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટના કાયદા મુજબ અદાલતે બે અનુમાન કરવાના રહેશે, જેમાં પ્રથમ અનુમાન કલમ-૧૧૮ અન્વયે તથા બીજું અનુમાન કલમ- ૧૩૯ અન્વયે કરવાનું રહેશે.

➤ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ ધ્યાને લઈએ તો :

કલમ-૧૧૮-વટાઉખત વિશે માની લેવાની બાબત....

એથી વિરૂધ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નીચે પ્રમાણે માની લેવામાં આવશે.

- ક) દરેક વટાઉખત અવેજને માટે કરી આપ્યું અથવા લખી આપ્યું હતું અને આપું દરેક ખત જ્યારે તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હોય તો તેના ઉપર શેરો કરી આપવામાં આવ્યો હોય તે વટાવવામાં આવ્યું હોય તે વટાવવામાં આવ્યું હોય અથવા તબદીલ કરવામાં આવ્યું હોય તે અવેજને માટે સ્વીકાર્યું હતું તેના ઉપર શેરો કરી આપ્યો હોય તે વટાવ્યું હતું અથવા તબદીલ કર્યું હતું.

ખ) તારીખ વિશે :-

જેના ઉપર તારીખ હોય તેવું દરેક વટાઉખત તે તારીખે કરી આપ્યું

અથવા લખી આવ્યુ હતુ.

ગ) સ્વીકારવાના સમય વિશે :-

સ્વીકારાયેલુ દરેક વિનિમયપત્ર તેની તારીખ પછી અને તે પાક્યાની તારીખ પહેલાં વ્યાજબી સમયમાં સ્વીકારવામાં આવ્યુ હતુ.

ઘ) તબદીલના સમય વિશે :-

કોઈ વટાઉખતની દરેક તબદીલ તે ખત પાકવાની તારીખ પહેલાં થઈ હતી.

ચ) શેરાઓના ક્રમ વિશે :-

ખોવાઈ ગયેલી પ્રોમીસરી નોટ, વિનિમયપત્ર અથવા ચેક ઉપર રીતસર સ્ટેમ્પ લગાડેલો હતો.

જ) ઘારક યથાક્રમ ઘારક છે એમ માની લેવા વિશે :-

કોઈ વટાઉખતનો ઘારક યથાક્રમ ઘારક છે પરંતુ જ્યારે તે ખત તેના કાયદેસરના માલીક પાસેથી અથવા તેનો કાયદેસરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિ પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી મેળવવામાં આવ્યુ હોય અથવા તે ખત કરી આપનાર અથવા સ્વિકારનાર પાસેથી કોઈ ગુનો કરીને અથવા કપટથી અથવા ગેરકાયદેસર અવેજને બદલે મેળવવામાં આવ્યું હોય ત્યારે તે ખતનો ઘારક પોતે યથાક્રમે ઘારક છે એમ સાબિત કરવાનો બોજો તેના ઉપર છે.

➤ કલમ- ૧૩૯ - ચેકના ધારણકર્તાની તરફેણમાં અનુમાન :-

વિરૂદ્ધની હકીકત સાબીત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવામાં આવશે કે તે ચેક ધારણ કરનારે તે ચેક કલમ-૧૩૯ માં દર્શાવ્યા મુજબ કોઈ દેવાના અથવા અન્ય જવાબદારીના પુરેપુરા અથવા તેના કોઈ ભાગમાંથી બોજ મુક્ત થવાના બદલામાં તે ચેક મેળવ્યો હશે. પાછો ફરેલ ચેક વર્તમાન લેણાંનો કે જવાબદારી પુરી કરવા માટેનો હતો પરંતુ અનુમાન કરીને દેવા પરત્વેનો ન હતો તે ચેક આપનાર ઉપર છે.

(૯) સદરહુ કેસમાં **આંક-૦૫** થી ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૪૫ માં જણાવેલ જોગવાઈ અન્વયે સોગંદનામાના સ્વરૂપમાં ફરીયાદીનો મૌખિક પુરાવો રજુ કરેલ છે. **આંક-૦૫** ના ફરીયાદીનો મૌખિક પુરાવો ધ્યાને લેતા તથા ફરીયાદવાળા **આંક-૦૬** વાળા ચેક અંગેનો આરોપીની બેઠકનો **આંક-૦૭** વાળા રીટર્ન મેમો ધ્યાને લેતા **આંક-૦૬** વાળો ચેક "ડ્રોઅર્સ સીગ્નેચર ડીફર્સ" ના શેરા સાથે પરત આવેલ છે. ફરીયાદવાળો **આંક -૦૬** વાળો ચેક રીટર્ન આવ્યા બાબતનો "ડ્રોઅર્સ સીગ્નેચર ડીફર્સ" નો શેરો ધ્યાને લેતા ફરીયાદવાળો **આંક-૦૬** વાળા ચેકમાં આરોપીએ સહી કરેલ છે તેવું માનવાને કારણ રહે છે. આ ઉપરાંત **આંક -૦૬** વાળા ચેકમાં આરોપીની સહી નથી તેવી હકીકત રેકર્ડ ઉપર લાવવા માટે આરોપી તરફે કોઈ પણ પ્રકારની કાયદેસરની કાર્યવાહી અનુસરવામાં આવેલ નથી. આમ, સદરહું ફરીયાદ વાળો ચેક આરોપીના ખાતાનો હોવાનું રેકર્ડ પર ફલીત થાય છે. આમ, સદરહુ ફરીયાદના કામમાં ફરીયાદીનો **આંક -૦૫** નો મૌખિક પુરાવો પુરાવો ધ્યાને લેતા અને પુરાવાની મુલવણી કરતાં અને ફરીયાદના કામે રજુ થયેલ પુરાવાની ઉપરોક્ત મુલવણી મુજબ ફરીયાદ

પક્ષ ફરીયાદ વાળો **આંક-૦૬** વાળો ચેક બાબતે એકઝીક્યુશન એટલે કે, દસ્તાવેજ કરી આપેલ છે તે હકીકત ઉપરોક્ત જણાવેલ **મંગુભાઈ મનસુખરામ પંડયા વિરુદ્ધ પ્રાણજીવન ત્રીભોવનદાસ પુરોહીત (૧૯૯૧(૨) જી.એલ.એચ.-૬૫)** ના ચુકાદામાં જણાવેલ હકીકત મુજબ પુરવાર કરી પોતાની પ્રાથમિક જવાબદારી પુર્ણ કરી શકેલ હોઈ ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ તથા કલમ-૧૩૯ માં જણાવેલ અનુમાનો ફરીયાદીની તરફેણમાં આવે છે અને ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ તથા કલમ-૧૩૯ માં જણાવેલ અનુમાનોનું ખંડન કરવાનો બોજો આરોપી ઉપર આવેલ છે.

(૧૦) સદરહુ ફરીયાદના કામમાં ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ તથા કલમ-૧૩૯ માં જણાવેલ અનુમાનો ફરીયાદીની તરફેણમાં આવેલ હોવાથી હાલની ફરીયાદના કામમાં બંને પક્ષકારો દ્વારા રજુ થયેલ પુરાવાની મુલવણી કરીને એ નક્કી કરવાનું રહે કે, શું આરોપી પક્ષ દ્વારા ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ તથા કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનોનું ખંડન થઈ શકે તેટલો ચુસ્ત વિશ્વાસપાત્ર, ભરોસાપાત્ર, માનવાપાત્ર તથા પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી જેટલો પુરાવો રેકર્ડ પર લાવી શકેલ છે કે નહીં?

(૧૧) **In the matter between M/s prajapati Oil Industries through owner Rameshbhai V/S State of Gujarat reported in 2004(1) GLH page No.365, Hon'ble Gujarat High Court has held that, as soon as a cheque is issued in favour of a**

party the presumption is that, it is issued against consideration. The burden to rebut this presumption is on the person who issues the cheque. In absence of such rebuttal it can not be said that cheques were without consideration. Also, Hon'ble Gujarat High Court in para-25 of its judgment held that, on a bare reading of Section-138 of the act it is clear that as soon as cheque is produced of record, a presumption will arise about the consideration that the negotiable instrument concerned was made or drawn for consideration.

In the matter between Mangubhai Mansukhram pandya V/s Pranjivan Tribovandas purohit, reported in 1991(2) GLH page no.65 Hon'ble Gujrat High Court has held that, Section-118 of the N.I.Act raises a statutory presumption that,

- There was consideration for every negotiable instrument. This presumption continues until it is rebutted.
- Onus of proof that there was no consideration is on the defendant.
- Initial burden lies on the plaintiff to prove execution of the pronote. But once the burden discharged court has to raise the statutory presumption.

(૧૨) નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ભારત બેરલ એન્ડ ડમ મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની વિરુદ્ધ અમીનચંદ પ્યારેલાલ, ૧૯૯૯ (૩) એ.સી.સી.૩૫ ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપીત કરેલ છે કે, "The Bare denial of the passing of the consideration apparently does not appear to be any defence.

Something which is probable has to be brought on record for getting benefit the onus of proving to the plaintiff. To disprove the presumption, the defendant has to bring of record such facts and circumstances upon consideration of which the court may believe that the consideration does not exist or its nonexistence was so probable that a prudent man would, under the circumstances of the case, act upon the plea it did not exist." આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે કે.એન. બીના વિરુદ્ધ મુનીયપ્પન, ૨૦૦૧ એ.આઈ.આર. સુપ્રિમ કોર્ટ ૨૮૯૫ તથા હીતેન પી. દલાલ વિરુદ્ધ બ્ર ટીન્દ્રનાથ, ૨૦૦૧(૬) એસ.સી.સી.-૧૬ ના ચુકાદામાં પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, Burden of proving that cheque had not been issued for any debt or liability is on the accused. Denial averments in reply by accused are not sufficient to shift burden of proof on to the complainant. Accused has to prove in trial by leading cogent evidence that there was no debt or liability. Further held that, setting a side of conviction on basis of some formal evidence led by accused is not proper. આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટના કિશના જનાર્દન ભાટ્ટ વિરુદ્ધ દત્તાત્રેય જી. હેંગડે (૨૦૦૮ ક્રિમીનલ લો જનરલ ૧૧ ૭૨), કે. પ્રકાશન વિરુદ્ધ પી.કે. સુરેન્દરન (૨૦૦૮(૧) એસ.સી.સી. (ક્રાઇમ્સ) ૨૦૦) તથા રંગપ્પા વિરુદ્ધ મોહન (એ. આઈ. આર. ૨૦૧૦ સુપ્રિમ કોર્ટ ૧૮૯૮) ના ચુકાદાઓમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે પ્રસ્થાપિત કરેલ છે કે, આરોપી પ્રીપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી જેટલો પુરાવો આપે તો પણ અનુમાનોનું ખંડન થયેલું ગણી શકાય અને ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનોનું ખંડન કરવા માટે આરોપીએ, સાક્ષીના પાંજરામાં આવવું જરૂરી નથી.

(૧૩) હાલના કામે ફરીયાદપક્ષની દલીલો તથા ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની જોગવાઈઓ તથા ઉપર જણાવેલ પેરેગ્રાફમાં જણાવેલ નામદાર વડી અદાલતના ચુકાદાઓમાં જણાવેલ સિધ્ધાંતો ધ્યાને લઈને, સદરહુ ફરીયાદના કામે રજુ થયેલ પુરાવાની મુલવણી મુદ્દા નં .-૧ ના ન્યાય નિર્ણય માટે કરતાં નીચે મુજબની હકીકતો ફલીત થાય છે.

(૧૪) આ કામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧ ૩૮ મુજબ ઉપર મુજબના તત્વો પુરવાર કરવાની જવાબદારી ફરીયાદપક્ષની છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ મુજબ અનુમાન થાય કે ચેક આરોપીનો છે અને લેણાં પેટે આપેલ હોય પરંતુ તેનું પંડન આરોપીએ કરવું પડે અને જ્યારે તેવું પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી એટલે ફરીયાદીના કેસ સામે વ્યાજબી શંકા ઉપસ્થિત કરે ત્યારે પુરાવાનો બોજો ફરીયાદી તરફ ખસે કાયદાકીય દ્રષ્ટિથી હાથ ઉપરના કેસનું વિશ્લેષણ કરીએ તો, આ કામે ફરીયાદીની ફરીયાદ અને સરતપાસ ધ્યાને લઈએ તો, આ કામના ફરીયાદી દ્વારા આરોપીને હાથ ઉછીના રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- આપવામાં આવેલ હતા, જે કાયદેસરના હાથ ઉછીની લીધેલ લેણી રકમ પેટે આરોપીએ તકરારી ચેક આપેલ છે જે બેંકમાં રજુ થતા પાછો ફરેલ છે જેની નોટીસની આરોપીને જાણ હોવા છતાં ચેકની લેણી રકમ ચુકવી ન આપતા હાલની ફરીયાદ કરેલ છે.

(૧૫) સદરહુ ફરીયાદના કામે આરોપી તરફે ફરીયાદીની આંક-૦૫ ની સોગંદ ઉપરની જુબાની રજુ થયેલ છે અને ત્યારબાદ આરોપીના વિ.વ.શ્રી

ધ્વારા આ કામના ફરિયાદીની વિગતવારની ઉલટતપાસ કરવામાં આવેલ નથી. વધુમાં આ કામના આરોપી ધ્વારા એવી હકીકત રેકર્ડ પર લાવવામાં આવેલ નથી કે જેનાથી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ તથા કલમ-૧૩૯ ના અનુમાનનુ ખંડન થઈ શકે.

આ કામે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૯ મુજબ ઉપર મુજબના તત્વો પુરવાર કરવાની જવાબદારી ફરીયાદપક્ષની છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૧૮ મુજબ અનુમાન થાય કે એક આરોપીનો છે અને લેણાં પેટે આપેલ હોય પરંતુ તેનુ ખંડન આરોપીએ કરવું પડે અને જ્યારે તેવું પ્રિપોન્ડરન્સ ઓફ પ્રોબેબીલીટી એટલે ફરીયાદીના કેસ સામે વ્યાજબી શંકા ઉપસ્થિત કરે ત્યારે પુરાવાનો બોજો ફરીયાદી તરફ ખસે. હાલના કામે ફરીયાદીએ રેકર્ડ ઉપર **આંક-૦૫** થી સરતપાસનુ સોગંદનામુ રજુ રાખી ફરીયાદવાળી હકીકતને સમર્થન આપેલ છે તેમજ **આંક-૦૬** થી વાદગ્રસ્ત એક રજુ રાખેલ છે અને જે પરત આવ્યા બાબતનો રીટર્ન મેમો **આંક-૦૭** થી રજુ રાખેલ છે. સદરહું એક રીટર્ન થતા **આંક-૦૮** વાળી નોટીસ આરોપીને રજી. એડી.થી મોકલેલ છે જે રજી એ.ડી.સ્લીપ **આંક-૦૯** થી રજુ રાખેલ છે. જે નોટીસ બજી ગયાનો પોસ્ટનો ટ્રેક કન્સાઈમેન્ટ રીપોર્ટ **આંક-૧૧** થી રજુ રાખેલ છે. આમ, આરોપીને નોટીસ ની જાણ હોવા છતાં તેમજ જો નોટીસની જાણ ન હોય તો તેઓએ અત્રેની કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહી ફરીયાદમાં જણાવેલ સરનામુ તેઓનું નથી તેવી કોઈ પણ હકીકત ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ કે પુરાવો આપીને લાવી શકેલ નથી. જેથી આરોપીનુ સરનામુ સાચુ હોવાનુ માનવાનુ કારણ રહે છે. વધુમાં, વાદગ્રસ્ત એક વાળુ ખાતુ પણ આરોપી પોતે નીભાવતા ન હોવા અંગેનો પણ બચાવ આરોપીએ લીધેલ નથી. આરોપીએ હાજર રહી કોઈ બચાવ લીધેલ નથી જેથી

ફરીયાદપક્ષ દ્વારા આરોપીને હાથઉછીના રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- આપેલા અને આરોપીએ હાથઉછીના લેણાની રકમ પેટે એ યુ સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક, કઠલાલ શાખાનો રકમ રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- નો તા.૧૫/૦૧/૨૦૨૫ ના રોજનો ચેક નં.૦૦૦૦૦૨ નો આપેલ અને તે ઉછીના લીધેલ લેણાની રકમ આપવા પેટે હાલનો વાદગ્રસ્ત ચેક આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ હોય તે સ્વાભાવીક માની શકાય તેવી હકીકત છે. જેથી હાલના કામનો વાદગ્રસ્ત ચેક તે ફરીયાદીને ઉછીની લીધેલ રકમ પેટે લીધેલા નાણાં ભરપાઈ કરવા આપેલ હોવાનું પ્રથમ દર્શનીય રીતે પુરવાર થાય છે. પરંતુ આરોપીએ ઉછીની લીધેલ રકમ પેટે લીધેલા નાણાં અંગેનો વાદગ્રસ્ત ચેક તેઓએ આપેલ ન હોવાનો કોઈ બચાવ લીધેલ નથી તેમજ ફરીયાદપક્ષનો પુરાવો પુર્ણ થયા બાદ આરોપીએ અત્રેની કોર્ટમાં હાજર રહી કોઈ મૌખિક પુરાવો રજુ કરેલ નથી કે કોઈ દસ્તાવેજી આધાર હાલના કામે રજુ રાખેલ નથી. જેથી ખરેખર આરોપીએ ફરીયાદી પાસેથી નાણાં ઉછીના લીધેલ અને તેના નાણાં આરોપીએ ફરીયાદીને આપેલ નથી તેમ માની શકાય છે. આમ, આરોપીએ ફરીયાદીના પુરાવાનું ખંડન કરેલ નથી. વધુમાં વાદગ્રસ્ત ચેકવાળુ ખાતુ આરોપીનુ ન હોવાનો કે ચેકમાં પોતાની સહી ન હોવા અંગેનો કોઈ બચાવ આરોપી દ્વારા લીધેલ નથી. આરોપી જાતે પોતાનો બચાવ રજુ કરવા જાતે બોક્ષમાં આવી જુબાની આપેલ નથી કે અન્ય કોઈ સાહેદોને તપાસી પુરવાર કરેલ નથી. વધુમાં નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ મુજબ જ્યારે કોઈ ચેક કોઈ વ્યક્તિ સહી કરીને આપતા હોય તો તે કાયદેસરના લેણાં પેટે આપેલ હોય તેવુ અનુમાન કોર્ટે કરવાનું રહે છે અને તેનો ખંડનાત્મક પુરાવો રજુ કરવાની જવાબદારી જે તે વ્યક્તિ ચેક આપનાર હોય તેની રહે છે. આરોપીએ સદરહું બાબતનો ખંડનાત્મક પુરાવો

નામદાર કોર્ટ સમક્ષ રજુ કરેલ નથી ત્યારે હાલની ફરીયાદમાં પુરાવામાં રજુ રહેલ એક આરોપી એ ફરીયાદીને કાયદેસરની લોનના લેણાં પેટે આપેલ હોવાનું જણાય આવે છે. જેથી આરોપી સામે જે અનુમાન કલમ-૧૩૯ મુજબ ઉપસ્થિત થાય કે સદર એક લેણાં પેટે આપવામાં આવેલ છે જે ખંડનાત્મક અનુમાન હોય છે તેનું ખંડન મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવાથી કરવામાં આરોપી નિષ્ફળ નીવડેલ છે.

(૧૬) આમ, રેકર્ડ ઉપરનો સમગ્ર મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવો ધ્યાનમાં લેતા ફરીયાદવાળો એક જે તે વખતે આરોપીએ ફરીયાદીને કાયદેસરના ઉછીના લીધેલ રકમ પેટે લેણાંની ચુકવણી પેટે આપેલ હતો તેવી હકીકત રેકર્ડ ઉપરના પુરાવાથી પુરવાર થયેલ છે. આ એક નિયત સમયમાં વટાવવા ફરીયાદીએ પોતાની બેંકમાં રજુ કરતાં વગર સ્વીકારાયે પરત ફરતા ફરીયાદીએ આરોપીને પોષ્ટ મારફતે કાયદેસરની ડીમાન્ડ નોટીસ મોકલેલ જેની જાણ આરોપીને છે તેવું માનવાને કારણ છે, અને એકની રકમ ફરીયાદીને ચુકવવામાં આવેલ નથી તે કારણે હાલની ફરીયાદ કરવાનું કારણ ઉત્પન્ન થતા કાયદાની નિયમ સમય મર્યાદામાં લેખીતમાં ફરીયાદ કરવામાં આવેલ તેવું રેકર્ડ ઉપરના પુરાવાથી ફલીત થાય છે. વધુમાં આરોપીએ એક તેને વેલીડીટી પીરીયડમાં બેંક માં રજુ થયેલ ન હતો તેવું બચાવમાં આરોપી રેકર્ડ ઉપર લાવી શકેલ નથી.

(૧૭) આરોપી અત્રેની કોર્ટ રૂબરૂ હાજર થયેલ હોય તેમજ તેની પ્લી નોંધાવામાં આવેલ હોય તેમજ ફરીયાદીએ રજુ કરેલ તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાની નકલ આરોપીને આપવામાં આવેલ છે. તેમજ આરોપીની પ્લી લીધા

બાદ ફરીયાદી તરફથી અન્ય કોઈ પુરાવો રજુ કરવામાં આવેલ નથી. જેથી ફરીયાદ પક્ષે ફરીયાદીએ રજુ કરેલ તમામ દસ્તાવેજી તેમજ મૌખિક પુરાવા આરોપીની જાણમાં હોય જેથી બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ ૩૦૮(જુના ક્રિ.પ્ર ઓ.કોડની કલમ-૨૭૩) નું પાલન થયેલ હોવાનું જણાય આવે છે. તેમજ નામ. ગુજરાત હાઈ કોર્ટે **Manoj Vasudev Sompura Versus State Of Gujarat 2023 (0) AIJEL-HC 247313** ના ચુકાદામાં પેરા-૧૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે.

14.Considering the facts and circumstances of the case, this Court is of the opinion that the trial Court was completely justified in passing the impugned judgment and order. The decision to not conduct cross-examination of the complainant in spite of repeated opportunities and to not remain present on the next date of trial when his Further Statement u/s. 313 of Cr.P.C. recorded on the earlier date was to be exhibited was a deliberate, intentional and conscious decision on the part of the petitioner. It was not that the petitioner was not aware about the stage of trial proceedings. However, deliberately, the petitioner had chosen to remain absent from the trial proceedings from the date his Further Statement u/s. 313 of Cr.P.C. was recorded but before it could be exhibited.

(૧૮) તેમજ નામ. બોમ્બે હાઈ કોર્ટે તેઓના **Navneet Singh Gogia And Another Versus State Of Maharashtra And Another 2025 (0) AIJEL-MH 2502426** માં આપેલ ચુકાદાનાં પેરા ૫૬ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે.

56-In nutshell if the proceeding under Section 138 of the Negotiable Instruments Act are quasi-criminal in nature, there is reason to believe that one of attribute of criminal trial about mandatory recording of statement under Section 313 of the Criminal Procedure Code is not applicable . So in given set of facts narrated hereinabove, the accused cannot make complaint about causing prejudice if evidence is adduced in his absence and he cannot make complaint of non recording of the statement under Section 313 of the Criminal Procedure Code if they have remained absent without justification. In a given case and after ascertaining certain factors, the Magistrate is justified in proceeding further in absence of accused and even dispense his statement.

આમ, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં કરેલ અવલોકનો ધ્યાને લેતાં જ્યારે આરોપી પોતાની બેદરકારી દાખવી ટ્રાયલ દરમ્યાન હાજર ન રહે અને તેને તેઓની સામે ફરીયાદીએ કોર્ટમાં રજુ કરેલ પુરાવાઓનું સંપૂર્ણપણે જાણ હોવા છતાં હાજર રહી જો ફરીયાદીની ઉલટ તપાસ ન કરે અને વિશેષ નિવેદન નોંધવા માટે પણ કોઈ વ્યાજબી કારણ બતાવ્યા વગર હાજર ન રહે ત્યારે તેવા સંજોગોમાં આરોપીની ગેરહાજરીમાં હકક બંધ કરી કેસની કાર્યવાહી આગળ ચલાવી શકાય. આમ પ્રસ્તુત કેસમાં ફરીયાદી જ્યારે પોતાનો કેસ સાબીત કરવામાં સફળ રહેલા છે અને આરોપી ફરીયાદીના કેસ સામે વ્યાજબી શંકા ઉપસ્થિત કરવામાં નિષ્ફળ નિવડેલ હોય ત્યારે એ હકીકત પણ આરોપીને કાયદામાં ફરમાવેલ સજા સંદર્ભે કેટલી સજા કરવી જોઈએ તેના સંદર્ભમાં પક્ષકારો વચ્ચેનો સંબંધ, ફરીયાદવાળા વ્યવહારનો સ્વરૂપ ધ્યાનમાં લેતા તેમજ પ્રસ્તુત કેસની હકીકત અને સંજોગો ધ્યાને લેતા આ

કામના આરોપીને ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ગુનામાં તકસીરવાન ઠરાવી મુદ્દા નં. ૧ નો નીર્ણય "ઠકાર" માં આપવામાં આવે છે.

(૧૯) ઉપર મુદ્દા નં.૦૧ માં ચર્ચા કર્યા મુજબ ફરીયાદપક્ષ ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ આરોપીને તકસીરવાન ઠરાવવા માટેના તમામ આવશ્યક તત્વો નિ:શંકપણે પુરવાર કરી શકેલ હોવાથી આરોપીને બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૨૭૮(૨) અન્વયે ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ના ગુના સબબ તકસીરવાન ઠરાવું છું અને બંને પક્ષે સજા અંગે સાંભળવા પર મુલતવી.

તારીખ : ૦૧/૦૪/૨૦૨૬
મહુદા.

(કિશનકુમાર આર. મૌર્ય)
પ્રિન્સીપાલ સિવિલ જજ અને
જ્યુડી. મેજી. ફર્સ્ટ ક્લાસ, મહુદા
(જીજે ૦૧૭૨૩)

હાલના કામે ફરીયાદી તથા તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર છે. આરોપી કે તેમના વિ.વ.શ્રી હાજર નથી. ફરીયાદીના વિધવાન વકીલ શ્રીને સાંભળ્યા.

(૨૦) ફરીયાદી તરફે વિ.વ.શ્રીની એવી રજુઆત છે કે હાલના આરોપીએ ગંભીર પ્રકારનો ગુનો કરેલ છે. ચેકો રીટર્ન થવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. સમાજમાં દાખલો બેસાડવો જરૂરી બની જાય છે. જેથી આરોપીને કાયદા મુજબની મહત્તમ સજા કરવી જોઈએ અને વળતર અપાવવું જોઈએ.

(૨૧) આ અદાલતમાં આરોપી તરફે હાજર રહી તેઓની સજા અંગે કોઈ રજુઆત કરેલ નથી. હાલના યુગમાં કોઈપણ વ્યક્તિ, કોઈ પણ ભોગે મોટી રકમ મેળવવા કે માલસામાન ખરીદતી વખતે તે સામે ખોટા ચેકો લખી આપી ઘણી વાર કોરા ચેકો આપતા હોવાના કિસ્સા વધી રહેલ છે. રકમ કે માલસામાન મેળવ્યા બાદ તે રકમ અથવા માલસામાનનું મુલ્ય પરત કરતા નથી અને નાણાં ન ચૂકવવા પડે તે માટે કાયદાનું ખોટું અર્થઘટન કરી, તેનો દુરપયોગ કરતાં રહે છે. રકમ પરત કરતા નથી અને ચેકો વગર સ્વીકાર્યે પરત થતાં રહે છે તે ખૂબ ગંભીર બાબત ગણાય અને આવા ગુન્હાઓ દિન પ્રતિદિન વધી રહ્યા છે. જેના ઉપર અંકુશ રાખવો જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે સજાની માત્રા કેવી હોવી જોઈએ તે બાબતે નામદાર વકીલ અદાલત તથા સર્વોચ્ચ અદાલતના માર્ગદર્શક ચૂકાદાઓ ઉપલબ્ધ છે. ધી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટમાં સદર જોગવાઈ સુધારાથી દાખલ કરવા પાછળ લેજીસ્લેચરનો હેતુ બેન્કનું કામકાજ તેના નિયમોનુસાર અને કોઈપણ જાતના અવરોધ વિના સતત અવિરતપણે ચાલતું રહે તે માટેનું છે.

આ કામે આરોપીને ફરીયાદીએ હાથ ઉછીના રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- ની

રકમ આપેલ હતી જે પેટે આરોપીએ હાથ ઉછીની રકમ પેટે રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- નો તા.૧૫/૦૧/૨૦૨૫ ના રોજનો ફરીયાદીના નામનો એ યુ સ્મોલ ફાયનાન્સ બેંક, કઠલાલ શાખાનો આપેલો, જે ચેક ફરીયાદીએ બેન્ક ઓફ બરોડા, મહુધા શાખાના ખાતામા જમા કરતા ચેક તા.૨૨/૦૧/૨૦૨૫ ના રોજ રીટર્ન મેમામાં જણાવેલ કારણ "ડ્રોઅર્સ સીગ્નેચર ડીફર્સ" ના શેરાથી વગર સ્વીકાર્યે પરત ફરેલ છે. નોટીસ આપ્યા બાદ પણ નાણાં પરત કરેલ નથી. જેથી ચેકમાં જણાવેલ રકમ જો ફરીયાદીને વળતર પેટે આપવાનો હુકમ કરવામાં આવે તો ન્યોચોચિત જણાઈ આવે છે.

કાયદા પાછળનો હેતુ તથા આરોપીની વર્તણૂંક લક્ષમાં રાખતા, આરોપી પ્રત્યે દયા રાખવી ન જોઈએ અને સમાજમાં દાખલો બેસે, લોકોનું બેન્કીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ટકી રહે તે માટે આરોપીને ચોકકસપણે સજા કરવી જોઈએ તેમ આ અદાલતનું માનવું છે. કારણકે કાયદાના પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત અનુસાર કાયદો ઘડવા પાછળનો લેજીસ્લેચર નો ઈરાદો કાયદાને અસરકારક બનાવવાની મુખ્ય ફરજો અદાલતોની છે અને જો તે મુજબ ન કરવામાં આવે તો લોકોનું બેન્કીંગ વ્યવસ્થામાં વિશ્વાસ ઉઠી જશે, લોકો ચેકોનો બેફામ દુરઉપયોગ કરતાં અચકાશે નહીં.

(૨૨) હાલના કેસની હકકીતો અને સંજોગો લક્ષમાં લઈએ તો, આરોપી પોતે ઠરેલ વ્યક્તિ છે. ફરીયાદી પાસેથી હાથઉછીના લીધેલા નાણાંની રકમ સામે ચેક આપવાની ગંભીરતા તેમને ખ્યાલ હોવી જોઈએ. અત્રેની કોર્ટમાં આરોપીને પુરતી તક આપવા છતા હાજર રહેલ નથી અને ખોટો સમય ખેંચ્યા બાદ કેસ ચાલતા દરમ્યાન આરોપી તરફે ફરીયાદીને ચેકની સંપૂર્ણ રકમ

ચુકવવામાં આવેલ નથી. બેલેન્સ ન હોવા છતાં ખોટા ચેકો આપવા આરોપી ટેવાયેલાનું જણાય છે.

આમ, આરોપીની દાનત, રકમ ફરીયાદીને પરત નહીં આપવાનું જણાય છે. આરોપીની વર્તણૂક લક્ષે રાખી, તેને પ્રોબેશનનો લાભ આપવો પણ યોગ્ય જણાતો નથી. તે ઉપરાંત આ અદાલતે ઘી નેગોશીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ-૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ માં જણાવેલ સજાની જોગવાઈઓ પણ લક્ષે લીધેલ છે.

[138. Dishonour of cheque for insufficiency, etc., of funds in the account. —Where any cheque drawn by a person on an account maintained by him with a banker for payment of any amount of money to another person from out of that account for the discharge, in whole or in part, of any debt or other liability, is returned by the bank unpaid, either because of the amount of money standing to the credit of that account is insufficient to honour the cheque or that it exceeds the amount arranged to be paid from that account by an agreement made with that bank, such person shall be deemed to have committed an offence and shall, without prejudice to any other provisions of this Act, ***be punished with imprisonment for [a term which may be extended to two years], or with fine which may extend to twice the amount of the cheque, or with both:***

ફરીયાદી તરફે વળતરની રજુઆત લક્ષે લીધી. વધુમાં આરોપીએ આ કેસ બાબતેની જાણ હોવા છતાં હાજર રહી કેસ ચલાવવામા સહકાર આપેલ નથી. તેમજ ફરીયાદીને નાણાં પણ ચુકવી

આપેલ નથી. જેથી આરોપીને પ્રોબેશન ઓફ એફેન્ડર્સ એક્ટ તથા બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ- ૪૦૧ ની જોગવાઈનો લાભ આપવો ન્યાયોચીત જણાતો નથી અને તેથી આરોપી સામેના ગુનાનો પ્રકાર તથા ચેક આપેલ હોવાની ફલીત થતી હકીકત ધ્યાને રાખી જ્યારે જો આરોપી વળતરની રકમ ચુકવવામાં નિષ્ફળ જાય તેવા સંજોગોમાં શું આરોપીને વધુ સજા કરી શકાય કે કેમ તે બાબતે નામ. સુપ્રિમ કોર્ટે **Vijayan Versus Sadanandan K. 2009 (0) AIJEL-SC 43559** ના ચુકાદામાં પેરા ૨૩ માં અવલોકન કરેલ છે કે,

23. Having regard to the views expressed hereinabove, we hold that while awarding compensation under Sec. 357(3) Cr.P.C., the Court is within its jurisdiction to add a default sentence of imprisonment as was held in Hari Singh's case (supra).

જેથી નામ. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત કરેલ અવલોકન ધ્યાને લેતા જો આરોપી વળતરની રકમ ચુકવવામાં નિષ્ફળ જાય તો તેને તે બદલ વધુ સજા કરી શકાય. જેથી ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટની કલમ-૧૩૮ ની જોગવાઈ કરવાનો આશય ધ્યાને લઈને આ અદાલત મુદ્દા નં.૨ અન્વયે નીચે મુજબનો "આખરી હુકમ" કરે છે.

-:: આ ખરી હુકમ ::-

૧).. ફોજદારી કેસ નંબર-૨૩૫/૨૦૨૫ ના કામના આરોપી ઈમત્યાઝ એસ.મલેક, ઉ.વ.પુખ્ત, ઇંદો-વેપાર, રહેવાસી- મુ.૩૬૭, ઠે.કાના તલાવડી પાસે, તા.મહેમાદાવાદ, જી.ખેડાનાઓને ધી નેગોસીએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ-૧૩૮ મુજબ ના સજાને પાત્ર ગુન્હામાં બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૨૭૮(૨) અન્વયે તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવે છે અને સદર ગુનામાં

આરોપીને ત્રણ (૩) માસની સાદી કેદની સજા ભોગવવી તેવો હુકમ કરવામાં આવે છે. આરોપીની ગેરહાજરીમાં બી.એન.એસ.એસ.ની ની કલમ ૩૯૨(૭) મુજબ હુકમ જાહેર કરવામાં આવે છે.

૨).. બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૩૯૫(૩) મુજબ ફરિયાદવાળા ચેકની રકમ રૂ.૨,૦૦,૦૦૦/- આરોપીએ ફરિયાદીને વળતર પેટે આરોપી મળી આવ્યેથી ચુકવી આપવી. જો આરોપી વળતરની રકમ ચુકવવામાં નિષ્ફળ જાય તો વધુ ચાર(૪) માસની સજા કરવામાં આવે છે તેવો હુકમ કરવામાં આવે છે.

૩).. આ કામના આરોપીએ જે સજા ભોગવેલ હોય તો, બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૪૬૮ મુજબ ભોગવેલ સજા મજરે આપવી.

૪).. આ હુકમની ખરી નકલ બી.એન.એસ.એસ.ની કલમ-૪૦૪(૧) અન્વયે આરોપી મળી આવ્યેથી આરોપીને તાત્કાલીક વિના મુલ્યે પુરી પાડવી.

૫).. આરોપી આજ રોજ હાજર રહેલ ન હોય જેથી તેમની સામે પકડ વોરંટ કાઢવું.

હુકમ આજ તારીખ: ૦૧ લી, માહે: એપ્રિલ, સને-૨૦૨૬ ના રોજ ખુલ્લી અદાલતમાં વાંચી, સંભળાવી સહી કરી જાહેર કર્યો.

તારીખ : ૦૧/૦૪/૨૦૨૬
મહુદા.

(કિશનકુમાર આર. મૌર્ય)
પ્રિન્સીપાલ સિવિલ જજ અને
જ્યુડી. મેજી. ઈસ્ટ કલાસ, મહુદા
(જીજે ૦૧૭૨૩)